

आर्थिक वर्ष २०७६/७७ को मौद्रिक नीतिका लागि सुझावहरू

१. **विदेशी मुद्रा तथा भारतीय मुद्रामा विदेशबाट ऋण लिने व्यवस्था:** विदेशी मुद्रामा ऋण लिँदा विनिमय दरको जोखिम हुने भएकाले सो लाई न्यूनीकरण गर्न Hedging गर्नु पर्ने हुन्छ । सोको खर्च अत्यधिक हुने भएकाले जोखिम न्यूनीकरण गर्ने उपकरण (hedging solutions) उपलब्ध गर्ने व्यवस्था गरिनुपर्ने देखिन्छ । विदेशी ऋणका लागि विद्यमान बाह्य व्यापारिक ऋण (external commercial borrowing – ECB) रहेको छ । अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा उपलब्ध यस प्रकारको ऋणमा परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा कारोवार गरी भारुमा लेखांकन गर्न सकिने भएकाले नेपालले पनि सहभागिता जनाउन सक्नेछ । यस प्रकारको INR ECB मा USD/INR को विनिमय जोखिम रहँदैन ।

भारतीय मुद्रामा ऋण लिन भारतीय रिजर्व बैंकको निर्देशनले रोकेको हुनाले यस विषयमा आवश्यक समन्वय गरि भारतीय मुद्रामा ऋण लिन सक्ने बाटो खुला गर्न पहल गर्न जरुरी देखिएको ।

साथै, विदेशबाट लिईने कर्जालाई तोकिएको क्षेत्रमा मात्र प्रवाह गर्नका लागि सीमित नराखी जुनसुकै क्षेत्रमा लगानी गर्न सकिने व्यवस्था गरिनुपर्ने ।

२. **विदेशी ऋण सम्बन्धमा:** आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को मौद्रिक नीतिको अर्द्ध-वार्षिक समीक्षाबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले प्राथमिक पूँजीको १०० प्रतिशत सम्म विदेशी ऋण लिन सक्ने नीति लिएको छ । विदेशी ऋणको Proprietary NDF Hedging गर्दा पूँजीकोषको ३० प्रतिशत सिमा लागू नहुने व्यवस्था भएमा यस प्रकारको ऋणमा थप आकर्षण हुने देखिन्छ ।

३. **विदेशी मुद्रा निक्षेप:** नेपाल स्थित विभिन्न स्वदेशी संघ-संस्थाहरूले विदेशी मुद्रामा निक्षेप राख्ने गरेको र सो को उपयोग Letter of Credit को भुक्तानी, विदेशी तथा स्वदेशी बैंकहरूमा लगानीमा प्रयोग भइरहेको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले अधिक रहेको विदेशी मुद्रा निक्षेपलाई नेपाल राष्ट्र बैंकले हाल स्वीकृति दिइरहेको विदेशी ऋण सम्बन्धी व्यवस्था अनुरूप परिचालन गर्न पाउने भएमा यसले देशमै रहेको श्रोतलाई प्रोत्साहन गर्ने र बैंक तथा राष्ट्रको ब्याजदर लागत घटाउन मद्दत गर्ने हुँदा यस सम्बन्धि व्यवस्था गरिदिन हुन अनुरोध छ ।

४. **विदेशी मुद्रामा विदेशमा बैंकहरूले गर्न सक्ने लगानीको अवधि :** हाल अधिकतम २ वर्ष रहेको छ । विदेशी मुद्राका संस्थागत निक्षेपकर्ताहरू आम्दानी हुने २ वर्ष भन्दा बढी अवधिको वित्तीय उपकरणमा लगानी गरी उच्चतम प्रतिफल हासिल गर्न चाहन्छन् । हालको व्यवस्थाले बैंकहरूले अधिकतम २ वर्ष सम्म मात्रै लगानी गर्न सक्ने भएकाले उक्त व्यवस्थालाई बढाएर अधिकतम १० वर्ष सम्म गर्न उपयुक्त हुने जसले गर्दा देशको विदेशी मुद्रा आम्दानीमा पनि वृद्धि हुने देखिन्छ ।

५. **भारतीय बैंकमा रहेको निक्षेप:** नेपालको बाह्य व्यापारमा भारतको अंश अत्यधिक रहेको छ र सोही अनुरूप भारतसंगको आयात व्यापारको आकार पनि अत्यन्तै ठूलो छ । यस हिसावले आयातको परिमाणलाई धान्ने गरी बैंकहरूले भारतीय बैंकहरूमा निक्षेपको व्यवस्था गर्नु पर्ने वाध्यता छ । भारु व्यवस्थापन तर्फ नेपाल राष्ट्र बैंकले एक हप्ता सम्मको कारोवारलाई धान्ने भारु खरिद गर्न सुविधा पनि दिएको छ । यसरी उपलब्ध भारु भारतीय बैंकहरूमा सबै नेपाली बैंकहरूको अवै मौज्जात रहने हुन्छ । यो रकम बैंकहरूलाई व्याज आउने गरी लगानी गर्न रोक लगाइएको छ । बैंकहरूलाई overnight

placement and government TBills मा मात्रै लगानी गर्न छुट दिएको अवस्थामा राष्ट्रलाई करोडौं भारु आम्दानी हुने भएकाले सोही बमोजिम व्यवस्था मिलाई दिनु हुन अनुरोध छ ।

६. Capital Adequacy Framework 2015:

क) ट्रष्ट रिसिप्ट कर्जा तथा आयात कर्जाहरूलाई यसका प्रकृतिका आधारमा नभई समग्रमा Claims on Domestic Corporates अन्तर्गत राखी १०० प्रतिशत जोखिम भार प्रदान गरिदै आएको छ । ऋणीहरूलाई अल्पकालिन र अधिविकर्ष (overdraft) कर्जामा भन्दा ट्रष्ट रिसिप्ट/आयात कर्जामा प्रोत्साहन गर्नु उपयुक्त हुने हुनाले यस्ता ट्रष्ट रिसिप्ट/आयात कर्जामा जोखिम भार घटाई ८० प्रतिशतमा झार्नुपर्ने देखिन्छ ।

ख) विगत वर्ष देखी गैरकोषमा आधारित कर्जाहरू जस्तै Bid Bond, Performance Bond, Advance Payment Guarantee आदीमा Risk Weight कोषमा आधारित कर्जा सरह ५०% र १००% पुऱ्याइएकोले हाल सरकारको निती अनुरूप ठूला ठूला परियोजनाहरूमा त्यस्तो गैरकोषमा आधारित कर्जा सुविधा प्रवाह गर्न कठिनाई भएको छ । तसर्थ गैरकोषमा आधारित कर्जाको लागि विगतमा जस्तै Bin Bond मा २०% PB/ APG मा ५०% मात्र Risk Weight प्रदान गर्नुपर्ने ।

ग) Regularity Retail Portfolio को सीमा छिमेकी देशहरू सरह १ करोडबाट बढाएर ५ करोड पुऱ्याउनु पर्ने ।

घ) यस क्षेत्रमा प्रवाह भएका कर्जाको हकमा Risk weight गणना गर्दा ७५ प्रतिशत तोकिएमा यस क्षेत्रमा थप लगानी गर्न बैंकहरूलाई प्रोत्साहन मिल्ने देखिन्छ ।

७. Credit Derivative: एकीकृत निर्देशन २०७५ को निर्देशन नं. २(१९) को विद्यमान व्यवस्थाले बैंक वित्तीय संस्थाहरू बीचमा कर्जासापट कारोवार नभई अन्तर बैंक कारोवार (money market) को रूपमा मात्र लिनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । अन्तर बैंक कारोवारबाहेक बैंकहरू बीचमा आयात प्रतितपत्र जस्ता वित्तीय उपकरणको अवधिसम्म भुक्तानी हुने गरी यस्ता उपकरणका आधारमा स्वदेशी मुद्रामा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू बीचमा कर्जासापट कारोवार गर्न दिने व्यवस्था आवश्यक रहेको देखिन्छ । यस प्रकारको व्यवस्था भारतमा समेत रहेको व्यहोरा अनुरोध गर्दछौं ।

८. तरलता बण्ड: एकीकृत निर्देशिकाले हाल पूँजीसंग सम्बन्धित उपकरणहरूलाई मात्र व्यवस्था गरेको तर तरलता बण्डलाई समावेश गरेको छैन । साथै, विद्यमान व्यवस्था बमोजिम बण्ड तथा डिबेन्चरहरूको भुक्तानी अवधि पश्चात् Capital Redemption Reserve मा बाँकी रहेको रकमलाई पूँजी समायोजन कोषमा रकमान्तर गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । देशको तरलता व्यवस्थापनको लागि तरलतासंग सम्बन्धित बण्ड तथा डिबेन्चरहरू जारी गर्दा अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा प्रचलित अभ्यास बमोजिम Capital Redemption Reserve राख्नु नपर्ने अभ्यास रहेकाले सोही बमोजिम व्यवस्था मिलाई दिनु हुन अनुरोध छ ।

९. सरकारी ऋणपत्र कारोवारमा सहजिकरण: सरकारी ऋणपत्र बैंकहरू बीच किनबेच दोस्रो बजार मार्फत गर्नुपर्ने विद्यमान व्यवस्था रहेको छ । T-Bills को हकमा सहजरूपमा किनबेच भई स्वामित्व

हस्तान्तरण हुने गरेकोछ । दोस्रो बजारमार्फत कारोवार गर्दा Broker commission, आयकर तथा कागजी प्रक्रिया आदिले गर्दा भन्झटिलो रहेको छ । बैंकहरु बीच हुने कारोवार सहजिकरण भएमा तरलतामा समेत सकारात्मक प्रभाव पर्ने देखिन्छ । त्यसका लागि अन्तर बैंक बण्ड कारोवारका लागि दोस्रो बजारमार्फत नगरी सोभै कारोवार तथा स्वामित्व हस्तान्तरण गर्न सकिने गरी अन्तर बैंक बण्ड बजारको व्यवस्था हुनुपर्ने ।

१०. Secondary Market: बैंकहरुले आफ्नो तरल सम्पतिलाई सरकारी सुरक्षण पत्रमा लगानी गर्ने वाहेक अन्य विकल्प ज्यादै न्यून छ । Statutory Liquidity Ratio को रुपमा पनि बैंकहरुले सरकारी सुरक्षणपत्रमा लगानी गर्नु अनिवार्य शर्त नै रहेको छ । यो तरलता व्यवस्थापनको अभिन्न अंग रहेको भएतापनि आवश्यक परेको बखत यी सुरक्षण पत्रहरु नगदमा परिणत गर्ने गरी secondary market को व्यवस्था हुन सकेको छैन । सो नहुँदा, नेपाल राष्ट्र बैंकमा धितो स्वरुप राखी बैंक दरमा सापटी सुविधा लिने वा अन्य बैंकमा धितो राखी सापटी लिने विकल्प मात्र छ । यो व्यवस्थाले सुरक्षणपत्रको coupon rate लाई असर पर्ने हुनाले बैंकहरुलाई अनावश्यक व्ययभार परेको छ । अतः secondary market को व्यवस्था हुनु आवश्यक देखिन्छ ।

११. ब्याजदर करिडोर तथा आन्तरिक ऋणपत्र तालिका:

क) प्रभावकारी ब्याजदर करिडोर तथा आन्तरिक ऋणपत्र तालिका उचित बजार तरलता व्यवस्थापन गर्नको लागि महत्वपूर्ण हुने हुँदा यसको प्रभावकारी तरिकाले कार्यान्वयन आवश्यक देखिन्छ । तसर्थ, बजारको तरलता माग अनुरूप प्रभावकारी ढंगले यसको कार्यान्वयन गर्नहुन सादर अनुरोध छ ।

ख) साथै, बजार तथा yield curve को विकासका लागि ब्याजदर करिडोर निक्षेप एवं रिपो दुवै दैनिक रुपमा खुला राख्ने व्यवस्था गर्नुपर्ने ।

ग) ब्याजदर करिडोर अर्न्तगत निक्षेपको ब्याजदर निर्धारणका लागि अन्य आधारदरहरु जस्तै सरकारी ऋणपत्रको ब्याजको आधारमा तय गर्न सकिने व्यवस्था गरिनुपर्ने ।

१२. ब्याजदर अन्तर तथा आधार दर:

क) नेपाल राष्ट्र बैंकले ब्याजदर अन्तर लगायत आधारदरको सीमा निर्देशन मार्फत व्यवस्था गरेको छ । नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशन अनुसार २०७६ आषाढसम्म ब्याजदरको अन्तर ४.५ प्रतिशतमा भर्नु पर्ने व्यवस्था रहेको छ । आधार दरमा २ प्रतिशत भन्दा बढी संचालन/तरलता लागत रहेको हुन्छ । अर्थात यस अवस्थामा संचालन/तरलता लागतलाई पनि समायोजन गर्दा बैंकहरुको ब्याजदर अन्तर २.५ प्रतिशत भन्दा कम रहन जाने देखिन्छ । एक वर्षको समयावधि भित्र नै ०.५ प्रतिशतले घटाइएको ब्याजदर अन्तरलाई अब थप दर परिवर्तन गर्न नहुने ।

ख) आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को मौद्रिक नीतिको अर्द्ध-वार्षिक समीक्षाबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले अनिवार्य रुपमा दीर्घकालीन ऋणपत्र जारी गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । यस ऋणपत्रको श्रोत तथा परिचालन निक्षेप सरह हुन् र हालको स्थितिमा ऋणपत्रको ब्याज मुद्दती निक्षेपभन्दा बढी रहेको अवस्थामा ब्याजदर अन्तरमा गणना गर्न नपाउदा बैंकको खुद आम्दानीमा दीर्घकालीन असर पर्ने

देखिन्छ । तसर्थ, ब्याजदर अन्तरमा ऋणपत्रको लागत पनि समायोजन गर्न पाउने व्यवस्था भएमा बैंकहरुको ऋणपत्रमा आकर्षण बढ्नुका साथै मौद्रिक नीतिमा भएको व्यवस्थालाई समेत ठूलो प्रोत्साहन मिल्ने देखिन्छ । ब्याजदर अन्तरमा परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा लिएको ऋणको लागत पनि समायोजन गर्न पाउने व्यवस्था मिलाई दिनु हुन सादर अनुरोध छ ।

ग) नेपाल राष्ट्र बैंकबाट पछिल्लो समयमा जारी गरिएका व्यवस्थाहरु पश्चात् ब्याजदर अन्तरको गणना विधि समेत पुनरावलोकन गर्नुपर्ने देखिन्छ । औषत ब्याजदर अन्तर गणना गर्ने सुत्रमा Interest Sensitive assets र Interest bearing liabilities समेत समावेश गरी गणना गर्न उपयुक्त हुने । यसका अलावा CCD सहज गराउन प्रदान गरिएको अन्तर बैंक सापटीको लागत समेत यसमा समावेश गरिनु पर्ने ।

घ) आधार दर गणना गर्दा समेत operation cost को शत प्रतिशत राख्न पाउनु पर्ने तथा कर्मचारीले पाउने बोनसलाई operation cost मा समावेश गर्न पाउने व्यवस्था हुन उपयुक्त हुने

१३. CCD Ratio: आ.व. २०७५/७६ मा बैंकहरुले भोगेको लगानी योग्य रकमको अभाव बारे विदित नै छ । मुलुकमा आएको राजनीतिक स्थायित्व तथा ३ तहको निर्वाचन पश्चात ऋणको माग उच्च रहेको र सोहि अनुपातमा निक्षेप बढ्न नसकेको अवस्था छ । मुलुकको समृद्धि तथा विकासका लागि लगानी रोकन नहुने तर माग अनुसार ऋण दिन सक्ने अवस्था नरहेकोले गर्दा CCD गणना गर्दा कृषिमा भएको लगानीलाई समावेश गर्न नपर्ने व्यवस्था लागु गर्न उचित हुने ।

१४. प्राथमिकताप्राप्त कर्जा:

क) नेपाल राष्ट्र बैंकले तोके बमोजिम बैंकहरुले विभिन्न क्षेत्रमा तोकिएको सीमा अनुरूप कर्जा प्रवाह गर्दै आएका छन् । तथापी, निरन्तर प्रयास बावजुद केहि क्षेत्रमा (जस्तै कृषि) विविध बाह्य कारणले गर्दा तोकिएको सीमा सम्म कर्जा प्रवाह गर्न नसकिएको अवस्था छ । तसर्थ कृषिमा लगानी गर्नु पर्ने समय सिमा थप १ बर्ष बढाइनु उपयुक्त हुने तथा तोकिए बमोजिम प्राथमिकताप्राप्त क्षेत्रमा नपुग भएको रकममा हर्जानाको सट्टा नपुग रकम सरकारी ऋणपत्रमा अनिवार्य रुपमा लगानी गर्न व्यवस्था गर्नु उचित हुने । यस्तो व्यवस्था भारतमा समेत रहेको व्यहोरा अनुरोध गर्दछौं ।

ख) कृषि कर्जाकै निमित्त कृषि उत्पादन प्रशोधन उद्योगहरु समाविष्ट रहने गरी परिभाषामा परिमार्जन गरी स्पष्ट पारिनु पर्ने । साथै, नेपाल सरकारका अन्य निकायहरु (जस्तै: औद्योगिक व्यवसाय ऐन, आदि) र तहाँबाट जारी गरिएको कृषिको परिभाषामा एकरूपता हुनुपर्ने ।

१५. ट्रष्ट रिसिष्ट कर्जाको अवधी: इ.प्रा.निर्देशन ०२/०७५ को बुदां २१ अनुसार ट्रष्ट रिसिष्ट कर्जाको अवधी १२० दिनसम्म तथा विदेशी मुद्रामा सोही कर्जा औद्योगिक प्रयोजनका लागि १८० दिनसम्म रहन सक्ने व्यवस्था रहेको छ । यस अन्तर्गत कुनै आयातकर्ताको खुद चालु नगद चक्र (Net Working Cash Cycle – NWCC) १२० दिन भन्दा बढी रहको अवस्थामा अवधीको कारणले उक्त ट्रष्ट रिसिष्ट कर्जाले नपुग भई अल्पकालिन कर्जा लिन बाध्य हुनुपर्ने अवस्था रहेको छ । औद्योगिक प्रयोजनका लागि

स्वदेशी मुद्रामा समेत ट्रष्ट रिसिष्ट कर्जाको अवधि अधिकतम सीमा NWCC सम्म वा अधिकतम १८० दिनसम्म कायम गराउन अनुरोध छ ।

१६. साना तथा मझौला कर्जा: साना तथा मझौला उद्योग तथा व्यावसायका लागि प्रवाह हुने SME कर्जाको हकमा मौज्दात (Stock) तथा प्राप्त हुनु पर्ने रकम (Receivables) निरीक्षण गर्ने कार्य तीन तीन महिनामा गर्नु पर्ने प्रावधान रहेकोमा उक्त कर्जाको हकमा धितो स्वरूप घर जग्गा समेत रहने भएकाले ठूला कर्जालाई भैं एउटै व्यवस्था नगरी धितो सुरक्षण भएको कर्जाको हकमा कम्तीमा एक वर्षमा एक पटक निरीक्षण गर्नुपर्ने प्रावधान राखिनु पर्ने ।

१७. पुनरकर्जा लिने प्रक्रियामा सहजिकरण: पछिल्लो समयमा पुनरकर्जा ६ महिनाको अवधिलाई मात्रै प्रदान हुने गरेको र एकै व्यक्तिले विभिन्न बैंकहरुबाट यो सुविधा लिएकाले अन्य ऋणीहरुलाई पुनरकर्जा लिन मुश्किल भएकाले पुनरकर्जा सुविधाको उपयोगलाई प्रभावकारी बनाउने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था मिलाइनुपर्ने । साथै, यस प्रक्रियामा बैंक तथा नेपाल राष्ट्र बैंकले एकै प्रक्रिया दोहोराउने हुनाले यसमा समेत केहि सहजिकरण गर्न उपयुक्त हुने ।

आगामी दिनहरुमा बढ्दो कर्जाको माग पुरा गर्न उत्पादनशिल क्षेत्रमा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट उपलब्ध हुने पुनरकर्जाको भुमिका महत्वपूर्ण हुने स्पष्ट देखिएकोले यसतर्फ उपलब्ध कोषको सीमितताको कारण पुनरकर्जा बैंकले लिन नसक्ने हुनाले पर्याप्त कोषको व्यवस्था हुनु नितान्त आवश्यक छ ।

१८. गैर आवासीय नेपाली नागरिकको निक्षेप तथा प्रतिफल लैजान सहजिकरण: गैर आवासीय नेपाली नागरिकले नेपाली बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुमा निक्षेप राख्न तथा प्रतिफल लैजान डेपुटी गर्भनरज्यूको संयोजकत्वमा गठित समितिको सिफारिस कार्यान्वयन गर्न आवश्यक निर्देशन तथा नीतिगत व्यवस्था जारी गर्नुपर्ने ।

१९. संस्थागत निक्षेपमा सिमा: हालको लगानी योग्य रकमको अभाव भएको समयमा जुनसुकै निक्षेप पनि लिनुपर्ने वाध्यात्मक अवस्था भएको हुनाले Concentration Risk कम गर्नलाई हाल संस्थागत निक्षेपमा सिमा तोक्नु भन्दा प्रति संस्था सो सिमालाई १५ बाट १० प्रतिशत बनाउन उपयुक्त हुने ।

२०. SWAP बजार: SWAP को बजार देशमा हाल नरहेकोले यसको बजार विकास/विस्तारको लागि आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरिनुपर्ने ।

२१. NRB Intervention: हाल नेपाल राष्ट्र बैंकबाट विहान ११ बजे दिनको एकपटक intervention को सुविधा उपलब्ध छ । FX position हेज गर्नका लागि विदेशी मुद्राको उतारचढाव र ग्राहकहरुको आवश्यकतालाई मध्यनजर गर्दै intervention को सुविधालाई बढाएर दिनको दुई पटकसम्म व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

२२. सेवा शुल्क: इजाजतप्राप्त बैंकहरुले भारत बाहेक अन्य मुलुकबाट आफ्नै प्रयोजनका लागि लिइने विभिन्न सेवा वापत परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा अधिकतम सीमा तोक्यो आवश्यक कागजात तथा प्रचलित व्यवस्था अनुसार कर दाखिला पश्चात् बैंक आफैले भुक्तानी गर्न सक्ने व्यवस्था राखिदिनुपर्ने । हाल बैंक वित्तीय संस्थालाई सेवा वापतको परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा भुक्तानी गर्न सक्ने एकीकृत परिपत्र ई.प्रा.

०७/०७४ को दफा ९ (ख) को प्रावधान अनुसार सीमित सेवामात्र समावेश भएको । बैंकहरुको आवश्यक सेवाहरु बढ्दै गएको जस्तै ATM को license शुल्क, कार्ड personalization, आदि । यदपी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु बाहेकका अन्य संस्थाहरुलाई विभिन्न प्रयोजन अर्न्तगत USD १५,००० सम्म विभिन्न सेवा उपलब्ध गराउन सकिने प्रावधान हाल रहेको छ तथा बैंक वित्तीय संस्थाहरुलाई पनि सोही व्यवस्था बमोजिम एकरूपता कायम हुनुपर्ने । यसले गर्दा नेपाल राष्ट्र बैंकको पनि सानो रकमको सटही सुविधाको स्वीकृति गर्ने कार्यमा निकै कमी आउने देखिन्छ ।

२३. नगद व्यवस्थापन: नेपाल सरकारको नीति अनुरूप अतिदुर्गम गाउँपालिकामा खोलिएका शाखाहरुबाट नगद व्यवस्थापन गर्न अत्यन्त कठिनाई भएको तथा नजिकको नोट कोष मार्फत अत्यन्त महङ्गो पर्ने जाने हुनाले यस्ता गाउँपालिकाका शाखामा रहेको नगद मौजदातलाई या त नोट कोषको सुविधा उपलब्ध गराउने या CRR मा गणना गर्न दिनु उपयुक्त हुने ।

२४. मर्जर/एक्यूजिसन सम्बन्धी: नेपाल राष्ट्र बैंकले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको संख्या घटाउने लक्ष्य लिएकोमा मुख्यतः 'ख' तथा 'ग' वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु मर्जर/एक्यूजिसनमा गएको अवस्था छ । 'क' वर्गका बैंकहरुलाई समेत यसलाई प्रोत्साहन गर्न केहि नीतिगत छुट/व्यवस्था लागु गर्न उचित हुने । उदाहरणका लागि तहाँबाट तोकिएको rate, ratio, portfolio, आदिमा केहि छुट प्रदान गरिनु पर्ने ।

२५. सम्पत्ति व्यवस्थापन कम्पनी सम्बन्धी: सम्पत्ति व्यवस्थापन कम्पनी (Assets Management Company) को स्थापना गरि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको NPA व्यवस्थापन गर्न सहज हुने भएकाले सोका लागि पहल गर्नु पर्ने ।

२६. LIBOR बन्द हुने सम्बन्धमा: संयुक्त अधिराज्य (UK) को नियामक निकायले सन् २०२१ पश्चात् LIBOR बन्द गर्ने घोषणा गरिसकेको अवस्थामा LIBOR संग सम्बन्धित विद्यमान व्यवस्थाहरु पुनरावलोकन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

२७. नेपाल राष्ट्र बैंकको एकीकृत निर्देशन २०७४ को व्यवस्था अनुसार दुई वर्ष देखि खुद नोम्सानी रहेका वा नेटवर्थ ऋणात्मक रहेका फर्म, कम्पनी वा संस्थालाई प्रवाहित अल्पकालिन वा चालुपुजी कर्जालाई सुक्ष्म निगरानी अन्तर्गत वर्गीकरण गरी ५% कर्जा नोक्सानी वापत व्यवस्था गर्नुपर्ने निर्देशनलाई परिमार्जित गरी एकीकृत निर्देशन २०७५ अनुसार उक्त अवस्थामा त्यस्ता फर्म, कम्पनी वा संस्थालाई प्रवाहित कर्जालाई सुक्ष्म निगरानी अन्तर्गत वर्गिकरण गर्नु पर्ने निर्देशन भएबाट केवल अल्पकालिन वा चालुपुजी कर्जा मात्र नभई दिर्घकालिन (Term Loan) प्रकृतिका कर्जालाई समेत सुक्ष्म निगरानी अन्तर्गत वर्गिकरण गर्नु पर्ने देखिन्छ । सोहि निर्देशनले यो व्यवस्था निर्माणाधीन अवस्थामा रहेका परियोजनालाई प्रदान गरिएको कर्जाको हकमा परियोजनाले व्यवसायिक उत्पादन शुरु गरेपछि मात्र लागु हुने स्पष्ट गरेको छ ।

व्यवसायमा संचालन खर्च Variable र Overhead गरी दुई प्रकृतिका हुने तथा उत्पादन मुलक उद्योगमा तुलनात्मक रुपमा Overhead प्रकृतिका खर्च बढी हुने जुन उद्योगको क्षमता उपयोग न्यून स्तरमा भएपनि समान रुपमा खर्च हुने हुँदा उद्योग संचालनका शुरुका वर्षमा विविध कारणले उद्योग

पुर्ण क्षमतामा संचालन हुने अवस्था नहुंदा कुल कारोवारमा खुद नाफा आर्जन संभावना न्यून रहन्छ । यसर्थ दिर्घकालिन प्रकृतिका कर्जाका हकमा व्यवसायिक उत्पादन शुरु गरेको २ वर्ष पछि नै खुद नाफामा नभएको अवस्थामै त्यस्ता परियोजनामा प्रवाहित कर्जालाई सुक्ष्म निगरानी अन्तर्गत वर्गिकरण गर्नु पर्नेलाई समय अवधि थपी ५ वर्ष गर्नु उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

